

APROXIMACIÓ ALS MALNOMS DE SILLA

Marina ZARAGOZÀ

I.— Qüestions introductòries.

1.— Metodologia.

Els informadors han estat: Alfredo Zaragoza Barmell, de 81 anys; Marina Pérez Simó, de 70 anys; Carme Zaragoza i García, de 52 anys; Francisco Giner Zaragoza, de 56 anys; Mercedes García Laparra, de 45 anys; Ricardo Peris Espuig, de 47; Carme Carbonell, de 47 anys. Tots són del poble on han viscut sempre.

La replega ha estat feta mitjançant converses amb els informadors, que, a voltes, m'escrivien les llistes de malnoms que aportaven.

L'ordenació dels materials ha estat treballada seguint la classificació semàntica de què parla Moreau-Rey, adaptant-la a les característiques dels malnoms de Silla.

De tota manera he cregut convenient d'incloure al final de l'estudi una llista ordenada per ordre alfabètic, on es puga encontrar ràpidament qualsevol malnom.

2.— La interpretació dels malnoms, tan apassionant en alguns casos, és sempre molt compromesa i, per això, deixo sense interpretar paraules tan interessants com *Baure*, *Gelarda*, etc., perquè són malnoms que no tenen, vists des d'ara, connexió amb un origen clar.

Per altra banda ha resultat molt curiós poder encabir paraules que tenen un significat al D.C.V.B., com per exemple, *Borrunto*, *Cotio*, *Garrama*, *Xarpa*, *Monyera*, o trobar-li una arrel llatina, com *Capriles*.

En aquest món dels malnoms, que, en principi, ens sembla tan creatiu i sense constriccions lingüístiques, trobem que una gran part són formats sobre augmentatius (*Cabalote*, *Cabota*) o diminutius (*Llargueta*), amb algun canvi de consonant (*Garrila* per *Garrina*) i moltes paraules de la més fonda arrel catalana que s'han quedat fossilitzades en els malnoms, com per exemple, *Tibanta* (*estirada*), *Tarugo* (*engany*), *Tanso* (*atansar*), *Serenya*, etc.

3.— Forma d'utilitzar els malnoms.

Els malnoms de procedència adjectiva, d'un participi o d'un gerundi, solen anar precedits de l'article (*el*, *la*). Ex.: «el Nano», «el Farruco», «el Roig», «el Beterano», «l'Albalenc», «l'Afegit», «l'Almidonat», «el Lluent», «el Satisfecho».

També el solen portar, l'article, els malnoms que procedeixen de la parla familiar, com per exemple: «l'Auelot», «el Nene», «el Bessó».

Igualment porten l'article (*el, la*) els malnoms referits a ofici, professió, càrrec, títol nobiliari, etc.; per exemple: «la Comare», «el Manyà», «el Granerer», «el Ministre», «el Marqués», «el Fla-ret», etc.

En referir-se a tots els components d'una família amb el malnom, s'utilitza l'article (*els, les*) en plural, p.e.: «els Cabalotes», «els Gelardes», «els Cordellats». I si es pretén distingir-ne un entre tots els que porten el malnom, s'empra el nom propi seguit del malnom; p.e.: «Pepe Soli-va», «Toni Xarpa».

S'usa «el tio, la tia» davant d'un malnom, sia de procedència substantiva, sia de procedència adjectiva, en els casos següents:

a) Si es tracta d'un individu especial, per la seua personalitat i ascendent en el poble. Molt freqüentment, inclús després de mort, entra en la mitologia local i se segueix introduint el seu malnom amb «el tio...». («Saps què va fer/dir una volta el tio...?»).

b) Si ens referim a la persona més vella, com a més representativa de la família que portà el malnom en qüestió.

c) Quan els que parlen es refereixen a un individu que pertany a les generacions anteriors, o siga, a la dels seus pares o avis.

Quan es vol identificar algú, s'utilitza una de les següents maneres:

a) Fent precedir el malnom de la preposició «de»; p.e.: «Aquest xiquet és de Xarpa / de Viro / del Granerer, etc.».

b) Utilitzant el malnom sense l'article, en el sentit de «és de la família de...», o identificant a la persona representativa de la dita família, segons els casos, p.e.: «Aquest és Mitjorelleta / Pablanc / Cagarrones, no ho pot negar».

c) Si s'ha estat parlant anteriorment d'alguna persona amb el malnom, quan se'l veu, es diu: «mira, aquest és el Pablanc», o «aquest és Pablanc (de qui parlàvem abans)».

N'hi ha també de malnoms que molt difícilment s'usaran precedits de l'article (*el, la*), com p.e.: *Bava, Bacardi, Mena, Panxeta, Viro, etc.*

4.— Vitalitat dels malnoms.

Alguns malnoms s'han perdut perquè s'han mort sense descendents les persones que els porta-ven; per exemple: «El Tort de Canet», «La Tia Sabonera», «La Tia Castellona». Però en el cas de «La Tia Castellona», ha quedat com a sinònim de persona grossa, i «La Tia Sabonera» com a exemple de persona que parlava molt malament, mesclant castellà i català.

Els malnoms a Silla conserven encara tota la vitalitat, i les famílies els conserven de pares a fills. Quan una persona major pregunta a un xiquet de qui és, aquest li diu el malnom del pare i de la mare, i així van reconeixent-se les famílies.

II.— Classificació semàntica.

1.— Característiques físiques.

—Color i accidents de la pell: *Blanca, Blanco, Blau, Grogüeta, Moro, Negre, Negret, Pablanc, Panxa-verda, Ratat, Roig, Roio*.

—Color i accidents del pèl: *Caragolat, Palòs* (grafia antiga per Pelòs; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 146), *Pelà, Pelat, Pelo, Pelosa* (també «brossa que es cria dins dels horts de tarongers a l'hivern»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 400), *Rull*.

—Format del cos: *Gigante, Gordo, Grossa, Largo, Llarga, Llargüeta, Nene, Panxeta, Peque-ño, Petit, Tit* (de «petit» o també de «pollet»).

—Defectes físics: *Bava, Cabota, Calvo, Cella, Coixet, Mitjorelleta, Morrut, Muda, Panno* («catorç»: v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 184), *Patalarga, Pota, Sordets, Tort, Xato*.

—Mitjançant la ironia: *Afegit, Almidonat, Aspirina, Bigot, Bollo, Cabello, Cagastaques, Cagallana, Cagarrones, Calavera, Cama, Cameta, Coll, Collet, Collona, Collonet, Conya, Dientes, Guapo, Lluent, Moll, Nassets, Ojos, Oreja, Peusarreu, Peusdesilenci*.

—Edat: *Auelot, Nene, Niño, Roro* («nen petit»; v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 572).

2.— Característiques morals.

—Valor positiu: *Coraçon*.

Valor negatiu: *Bala, Ballesta, Beata, Bovo, Farruco*, («bravejador»; v. D.C.V.B., vol. 5, pàg. 752), *Ferrabraç* («home o noi dolent, terrible, que fa malifetes o destrossa moltes coses»; v. D.C.V.B., vol. 5, pàg. 816), *Golfo, Malíssim, Pelleja, Quimeres, Reganyat* («obert, clivellat, malcontent, enfadat, cadena que duen les bísties pel morro quan llauren»; v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 286), *Renegat, Tòfol, Xarpa* («beneita, curta denteniment», vid. D.C.V.B., vol. 10, pàg. 916).

—Mitjançant la metàfora: *Caballorayo, Correua, Hacajove, Mixelín, Mona, Mondongo* («Mocada, budellam», v. D.C.V.B., vol. 7, pàg. 533).

—Mitjançant la ironia: *Galano, Marqués, Mentirola, Ministre, Satisfecho, Serol* («brutor greixosa»; v. D.C.V.B., vol. 3, pàg. 129).

3.— Malnoms referits a oficis:

—Desapareguts: *Cordellera* («portadora de cordell», v. D.C.V.B.), *Esquilaor, Estanquer, Ferraror, Garbellera, Garitero, Gatero, Granerer, Menescala, Merderos, Mestre d'aixa, Morquero, Ninyetera* («que feia ninyeta», i «ninyeta» = «fil retort de cànem de lli o cotó»; v. D.C.V.B., vol. 6, pàg. 760), *Palmerista, Pallusser, Pastoreta, Perolero, Pilotero, Sardinero, Sariera, Sigronero*.

—Actuals: *Algepser, Barquera, Borreguero, Botgero, Cabo, Cairer, Carboner, Carreter, Cartero, Comare, Corretger, Escolana, Ferrer, Forn (el del), Fregapanxes, Funerari, Fuster, Gallinero, Llancero, Llimonero, Manyà, Massero, Moliner, Monyera* («pentinadora»; v. D.C.V.B., vol. 7, pàg. 561), *Obrer, Olier, Ordinari, Pintor, Plater, Practicant, Sabater, Sabateret, Salero, Sargentillo, Sucre, Taüter, Torero, Tramviero, Tramusser, Ventero*.

—Eclesiàstics: *Flaret, Monget, Monjo, Retoret, Trinitari*.

4.— Malnoms referits a la toponímia:

—Adjectius toponímics: *Albalenc, Alcassero, Almussafera, Americano, Beterano, Catadaueva, Mallorc, Mexicano, Morellà, Murciano, Picassentero, Riolero, Sevillana, Suecà, Torrentí, Touero, Xivato, Xurro*.

—Toponímia rural: *Poblet, Pollarrós* (format sobre «pollarrosa» = «masia del terme de Salomó»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 723), *Riets* («estany del terme de Tortosa», D.C.V.B., vol. 9, pàg. 488), *Soliva* («llogaret del municipi d'Areny de Noguera; també grafia antiga de saliva).

—Topònims menors: *Espioca, Penella* (de «pinnella», diminutiu de pinna - roca, penyal. En la seua forma plural es conserva com a terme geogràfic; «Les Penelles», municipi de La Noguera; v. *Butlletí Societat d'onomàstica*, XXI, pàg. 59).

—Toponímia urbana: *Benigani, Borriol, Catarroja, Favareta, Figuerola, Linares, Medina, Miravet, Monçó, Xixona*.

—Noms de països: *Baviera, Camaica* (per *Jamaica*), *Catalunya, Francés*.

5.— Malnoms referits a la antroponímia:

—Personatges: *Brassel, Casandra, Dimoni, Litri, Longinos, Matxín, Napoleon, Paulova, Pionono, Reig* (Grafia antiga de rei).

—Noms: *Amaro, Anselmo, Baldomero, Belarmino, Blaio, Caietano, Carmelo, Celestino, Clemente, Costança, Cristóbal, Eulogio, Fabiola, Godofredo, Gràcia, Griselda, Herminio, Inocente, Jordi, Julià, Macarena, Macareno, Maria (la de la verdura), Meliton, Patricio, Pau, Petra, Roman, Sebastiana, Severiano, Tàrsila, Tecla, Telesforo, Teodoret, Urbano, Victorino.*

—Nom modificats: *Andreses, Baltasara, Baora, Bartolo, Carlets, Claret, Colau, Dondiego, Elises, Fraín -ina, Gostinet, Gualdo, Gesinto, Jesuso, Joanet, Joliana, Llouf de Quartet, Macalet, Malaena, Malvino, Margarito, Martino, Masset, Masso, Meltxora, Meregildo, Micalet, Nelo, Paquiú, Panna, Peporro, Pericot* («llinatge existent a Caldes de Mar, Cebrià, Palafrugell», etc., «cavall de bastos en el joc del truc»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 472), *Quicolo* (de *Quico*), *Remualdo, Rosalea, Sensi, Sensio, Serraor, Sulema, Sussena, Tano* (de *Caietano*, castellanisme: «beneïtot; fred intens»; v. D.C.V.B., vol. 10, pàg. 136), *Tàsio, Tòfol* (de *Cristòfol*), *Tonet el Carbonero, Tònia, Uiso, Waldo.*

—Cognoms: *Alba, Arolas, Benages, Baixauli, Bolinxes, Cábanes, Canalda, Carbonell, Cardona, Castro, Català, Conesa, Costa, Escorihuela, Fandos, Ferri, Folch, Garrote, Giner, Gorrià, Lahoz, Lluesa, Mas, Magalló, Marí, Mena, Micó, Millà, Mompó, Moret, Mustieles, Navarro, Orihuela, Palau, Pons -onsa, Porta, Ribelles, Riera, Romeu, Roviro -ira, Ruà, Rubio, Rubierto, Santamans, Sapena, Sendra, Serra, Valera, Valeret, Valero, Ventura, Verate, Vidal.*

—Cognoms modificats: *Belloch, Belloca, Mascarós -osa, Nadalo -ala.*

—Derivats hipocòrístics: *Miano -ana* («beneït, forma reduïda del nom personal *Damià*).

6.— Malnoms que es refereixen a animals:

Boieio (borrego), *Borrego, Bou, Burra, Capriles* (del llatí *caprillus -e*, i aquest, de *Capra* = cabra), *Coa, Colom, Cuc, Cuca, Cuervo, Fotja, Gallo, Ganao, Gat -ata, Guatla, Lagarto, Lloca, Madrilla* (una classe de peix; v. D.C.V.B., vol. 7, pàg. 110), *Mosquito, Mulet, Paiaio* («paiai» = «grinyol de gos quan li han fet mal»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 115), *Pato, Peco* («animal o cosa més gran de la grossària corrent; cadascuna de les pedretes llises que les nenes llancen a l'aire i empomen després en el joc anomenat dels pecos»; v. D.C.V.B., pàg. 355), *Polles* (plural de «polla» = «gallina o dona jove; peix, arbre», en castellà 'chopo'; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 721), *Puça, Pucero, Rata, Rateta, Ratetes, Ratolí, Rano* (format sobre rana o ranot = grill; v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 134), *Ronquet, Rutxo* (*rutxet -eta* és el «nom amb que els pastors criden les ovelles o moltons», v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 626), *Sardina, Saurina, Tit, Titou -oua, Tordilla, Xinxetes.*

7.— Malnoms que es refereixen a menjars:

Bollo, Fetge, Melengue, Xulla.

8.— Malnoms que es refereixen a fruites i vegetals:

Ceba, Cebeta, Cebolla, Fesol -ola, Guixa -ixo, Melona, Mirasol («gira-sol», segons el D.C.V.B., vol. 7, pàg. 449), *Parreta* (nom d'un home que figura en la locució: «fer-la com en Parreta» = «cometre una error grossa i sense remei»; v. D.C.V.B., pàg. 266 del vol. 8), *Parrusa* («espiga de blat de moro. Dona vella»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 268), *Patata* (del castellà «patata»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 268), *Pera, Pinyones, Pinassa* («fullaca de pi, pi, corba de roda de carro»; v. D.C.V.B., vol. 8, pàg. 581), *Tomata, Xufeta.*

9.— Malnoms que es refereixen a objectes:¹

Bandera, Barraca, Calcetí, Caldera, Campana, Campaneta, Canet, (format sobre el femení «canela», forma antiga de canyeta), *Canó, Canuto, Cardilla, Cierre* («el triple de l'escopeta»), *Clauets, Cordellat* («que forma cordell o conté cordell...», v. D.C.V.B., vol. 3, pàg. 533), *Gaiato, Gan-*

xo, Llapissera, Mandúrria, Motxilla, Paleta, Pantaló, Pedretes, Pilota -oto, Perdigonet, Perxa, Pilotes, Porra, Porronet, Porrons, Punxó -ona, Tafarra («peça que subjecta la sella o bast per darrera passant per sota la coa de la bístia»; v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 76 i vol. 10, pàg. 100), *Trabuca, Xorro*.

10.— Malnoms que es refereixen a fets de parla habitual:

Bessonnes, Bessonnet, Bessons, Borrasca, Buca -uco, Bufa, Corralot, Descostralà, Dilluns, Faixcaret («faixcar» = «trena o cordellina d'espert cru amb què es lliguen els sarments o amb què es cordellen les senalles i sàries»; v. D.C.V.B., vol. 5, pàg. 781), *Fanguets, Fetja, Ganga, Granero, Granja, Hort, Hostal, Llaga, Lloca, Maicalles, Maldeventre, Matxaca* («pedralla, pedra picada»; v. D.C.V.B., vol. 7, pàg. 311: «matèria per omplir matalassos o màrfegues»), *Millonària, Mina* (cast. «mina, moneda antiga, rostre, vorada de les xarxes»; v. D.C.V.B., vol. 7, pàg. 429), *Mitjafiga, Mocaorets, Morret, Motes, Nosebailar, Nostresinyor, Nóvios (la dels), Ocho, Penya, Penyeta, Pet, Pirri, Pitxirri, Piu -iua, Polero, Polet, Punta, Quartet, Rascapedres, Real, Requetena, Rodaperols, Rodeta, Rosegó, Sangre, Serenya* («sòlid, vigorós, molt sà»; v. D.C.V.B., vol. 9, pàg. 856) *Sietenanitos, Sinyoreta, Sort, Sou, Tango, Tanso -ansa (de atansar), Tarugo (= engany), Tibanta, Topo, Torró, Traca, Viudalegre, Volantí, Xabolo -ola, Xaxo, Zurdo*.

11.— Altres malnoms:

Bacardi, Balanç, Balandran, Balandrí, Baté, Baure, Borrunto (*borruntar* = encapritxar-se), *Cabalote, Canea, Cantarana, Carot, Catarra, Cocuca, Cole, Colet, Cono, Cordilla, Cotio* (potser relacionat amb 'cotiu', que, al Rosselló vol dir «camp inculte», o amb cotjo = cotxe; v. D.C.V.B., vol. III, pàg. 72), *Cubelo, Dondai, Enganyamorts, Fandatxo* (per *Fardatxo*), *Fifè, Floreal, Follo, Garrama* (tribut, vega, engany, trapasseria; v. D.C.V.B., vol. 6, pàg. 199), *Garrila* (per *garrina?*); *Garro* («peu de persona en termes humorístics, cuixot farcit amb carn magra»; v. D.C.V.B., vol. 6, pàg. 204), *Gatiré* (de *gatir* = engolir, devorar; v. D.C.V.B., vol. 6, pàg. 229), *Gelarda, Guerrero, Guirla, Maera -ero, Manano, Monato, Monco -onca, Monyinya, Pacalot, Palaco -aca, Palil -ila, Pallaresa, Patusquero, Patxurrangui, Perul, Perrino, Petenene, Saita* (Plinio parla del nom Saita, Blànquez, Dicc. Latino Español. vol. II, pàg. 1.495), *Tent, Terero, Terraüra, Viro*.